

TIDSSKRIFTET FØNIX

En blomstrende bog
Den blomstrende Bibel – Vilde planter med bibelske navne

PETER HOLM
provst emeritus

FØNIX ARG. 2020, s. 183-186

Dette værk er licenseret under en Creative Commons-licens
CC BY-NC-ND 2.5 DK

www.foenix1976.dk

ISSN 2446-175X

En blomstrende bog

Af provst emeritus Peter Holm

Den blomstrende Bibel – Vilde planter med bibelske navne.
Jørgen Juul Petersen. 192 sider. Pris: 250 kr. Forlaget Mimer.

JØRGEN JUUL PETERSEN har i en menneskealder været dybt optaget af teologien og har gennem alle årene desuden haft en levende interesse for naturen ikke mindst dens flora og fauna. Og nu har han så udgivet en bog med titlen ”Den blomstrende Bibel – vilde planter med bibelske navne”. Hvilken ”vild” titel, for en bog kan jo ikke blomstre. Men når man så finder ud af, hvad bogen handler om, viser titlen sig at være særdeles præcis på sin egen finurlige måde. Der er nemlig meget mere på spil i bogen end omtale af de udvalgte fjorten danske planter med bibelske navne. Handlede den alene om at gøre opmærksom på disse planter, kunne titlen jo bare have været ”Fjorten danske planter med navne fra Bibelen” og beskrivelsen af dem være kognitivet til det botaniske faktuelle, som de kendes fra andre bøger om planter. I Politikens ”Flora i Farver” afbildes og beskrives f.eks. mælkebøtten ultrakort på under en fjerdedel A-5 side. I ”Den blomstrende Bibel” får den hele ti og større siders opmærksomhed; først karakteriseres den botanisk, så omtales de folkelige forestillinger, som i tidens løb har været knyttet til den, og derefter fremdrages markante bibelske steder, hvor fanden optræder. Og endelig til sidst en lille halv side om ”Fanden i nordisk tradition”.

Det siger sig selv, at der er kulturhistorie på spil i en sådan fremstilling, men også mere end det, hvilket bliver tydeligt, når man kommer til bogens anden del, hvor man læser om synet på blomster i Oldtid og Middelalder og videre frem. Derefter kommer en præsentation af botanikeren Carl von Linné, og endelig munder bogen ud i en inddragelse af teologerne Augustin, K. E. Løgstrup, Ole Jensen og Knud Hansen. I og med denne anden del bliver det tydeligt, at forfatteren ikke bare vil give læseren en faktuel præsentation af nogle danske planter. Det vil han naturligvis, men derudover vil han ved hjælp af disse planter gøre opmærksom på en ”sandere” måde at forstå naturen på, end det sker med nyere tid naturvidenskabelige

blik og/eller med økonomisk udnyttelse for øje. Der er således reelt set i høj grad også tale om civilisationskritik, som ikke udspringer af forfatterens private og subjektive idiosynkrasier, men som skyldes, at han som teolog er funderet i en helt anderledes tilgang til virkeligheden som sådan end den årsagsbestemte og økonomiske.

Politik er ikke et selvstændigt tema i bogen, men indirekte er der tale om en kritik af materialistisk funderede ideologier som liberalismen og neokapitalismen og det deraf følgende konkurrence- og forbrugersamfund, hvor naturen ikke har værdi i sig selv, men reduceres til at være materiale for produktion og mennesket til et drifts- og behovsstyret dyr. Heller ikke de filosofiske fronter er direkte behandlet, men indirekte er der bestemt en klar og kritisk holdning til f.eks. en neopositivistisk naturalismes reduktionistiske virkelighedsforståelse.

Netop det underforståede erkendelsesteoretiske udgangspunkt forklarer bogens finurlige titel "Den blomstrende Bibel". Det altafgørende fortegn for hele den bibelske tankegang - det der får Bibelen til at blomstre på en helt særlig måde, er nemlig akkurat det, der mangler i den naturvidenskabelige og økonomiske tilgang til naturen for ikke at sige til hele virkeligheden. Det kan udtrykkes med et eneste ord, nemlig ordet GUD. Som moderne teolog er forfatteren naturligvis ikke så naiv, at han forestiller sig en gud siddende oppe over jorden et sted ude i universet. GUD i Bibelen er ganske vist skildret som en mand, men det er udelukkende for at have et symbolsprog for noget, som det kan være vanskeligt at udtrykke, skønt det har realitet som alt andet værende. Eller rettere som hører med til værens eget væsen, nemlig ÅND. Gud er Ånd, men hverken ordet Gud eller Ånd er taget op til overvejelse, men det rokker ikke ved, at selve dimensionen er underforstået og danner basis for præsentationen af planterne, der så igen er symbol på naturen. At beskrive naturen som åndløs er udtryk for erkendelsesblindhed og bevirker en forarmet naturforståelse. Gud tæller ikke for en sekularistisk tydning af virkeligheden, og Ånd med stort Å er en temmelig falmet for ikke at sige glemt dimension, som naturvidenskab, oplysning, rationalisme, nyttetænkning m.m. har fejlet til side. Naturen opfattes med Løgstrups formulering som omgivelse og ikke som ophav og altså alene som råstof til produktion af forbrugsgoder, hvilket har ført til enorme naturødelæggelser og til klimakrise.

Allerede Hegel gjorde i forskellige sammenhænge og især i "Phänomenologie des Geistes" fra 1807 opmærksom på, at væren er Ånd, og at en udelukkende matematisk/naturvidenskabelig tilgang til virkeligheden er aldeles mangelfuld for ikke at sige overfladisk. "I den matematiske erkendelse er indsigt en ydre handling i forhold til sagen", og videre at "skønt midlet indeholder konstruktion og bevis og sande sætninger, må man lige-

så meget sige, at indholdet er falsk" (s.161 i "De store tænkere. Hegel"). Han taler om naturfilosofisk formalisme, der f.eks. lærer, at dyret er kvælstoffet. En sådan formalisme skaber klarhed og giver skin af et begreb (hvilket i hans terminologi betyder forståelse), skønt det blot er et "vidomsfif," som sparer sig hovedsagen at udtale begrebet selv eller betydningen af den sanselige forestilling. Når det først er gennemskuet, som man kan gennemskue en tryllekunst, er denne enstonige formalisme ikke vanskeligere at håndtere end en malers palet, som der kun er to farver på, f.eks. rødt og grønt. Det er tabel, død forstand, udvendig erkendelse, livløs viden, overfladiskhed.

En sådan skematisme trænger slet ikke ind "i sagens immanente indhold, men overser den i helheden og står over den enkelte ting, som den taler om, dvs. den ser den slet ikke". (s.168-170 ss.). Hegel skriver, at "den eksisterende ting er kvalitet, selvidentisk bestemthed eller bestemt enkelhed, bestemt tanke; dette er forstanden i den eksisterende ting. Derigennem er den nous, som hvilken Anaxagoras som den første erkendte væsenet. De, der kom efter ham forstod tingenes natur mere bestemt som Eidos eller Idea, dvs. som det bestemte almene, som art " (s. 171 ss.).

Langt senere har Løgstrup udfoldet en lignende metafysisk tænkning og gjort rede for, at virkeligheden er konkret, og at naturvidenskaben abstraherer fra det konkrete og udleder principper, årsager og virkninger og derved får det det til at se ud, som om man efterfølgende kan forklare det konkrete ved hjælp af de af det konkrete udledte "abstrakte" lovmæssigheder.

"Den blomstrende Bibel" er under overfladen et filosofisk indlæg, der på en meget konkret måde viser det "fornuftige", ville Hegel sikkert sige, i at betragte en plante som noget i sig selv – et værk, som netop ikke kan eller skal bortforklares ved hjælp af naturvidenskabelig matematisk skematik selv et værk, som med Løgstrups udtryk tyder på, at der i universet er en helhedsdannende magt, som skaber og organiserer hele universet fra det mindste til det største. Men i så fald er Ånd en realitet. Eller som Hegel så markant skriver det: "Kun det åndelige er det virkelige" (s.148-149 ss.).

Den nyere tid har imidlertid mistet sansen for virkelighedens åndelige dimension. Som jeg læser "Den blomstrende Bibel" og ser dens fine billeder, forsøger forfatteren på en meget anskuelig og konkret måde at indhente modernitetens åndsforladte virkelighedstydning - ikke i en nostalgisk drøm om at vende tilbage til fortidens religiøst formulerede terminologier, men for at rette op på det modernitetens tab af Ånd, som gør blind for noget aldeles afgørende i synet på og omgangen med naturen, andre mennesker og en selv. Og ikke nok med at forståelsen af virkeligheden som åndsforladt er lig med en reduceret erkendelse; der er sandelig også meget store omkostninger forbundet med at nedskrive både planter, dyr og

mennesker til "ikke andet end objekter og mekanismer, der kan forklares ved hjælp af videnskabelige årsags-virknings analyser eller ud fra Darwins teori om "survival of the fittest". Begge "ideologier" lever som bekendt i bedste velgående, skønt de ikke fører til viden og forståelse i filosofisk forstand, så lidt som matematik gør det. Virkeligheden er konkret og består af det, som er sig selv. Enhver blomst er i sig selv et værk og repræsentant for skaberværket. Men en sådan forståelse giver naturligvis kun mening, hvis man som det er tilfældet i Bibelen, har Ånd som fortegn for livet og verden, ja for universet. "Den blomstrende Bibel" er en visdomsbog, der har til hensigt at "dokumentere" Åndens tilstedeværelse i verden f.eks. i form af fjorten vilde planter, som ovenikøbet findes lige for næsen af os her i Danmark.

Jeg vil mene, at man med udbytte kan begynde med at læse anden del – den filosofiske perspektivering, for med den i baghovedet får man ikke bare større glæde ved at betragte første dels fine billeder; man bliver også endnu fornøjet ved de kulturhistoriske oplysninger, for så bladrer man og oplever bogstavelig talt, at de forskellige planter ikke bare er organismer, men "åndelige venner", hvilket netop er, hvad forfatteren har begrebet og har givet så fornemt udtryk for som eksemplificering af en livstydning, der respekterer, at selv en Mælkebøtte er et åndeligt fænomen – som et stykke musik, der ret forstået er mere end summen af noder og musikere og instrumenter.

Flora i Farver. JP/Politikens Forlagshus 13.udgave 2. oplag 2002

*De store tænkere. Hegel. Munksgaard * Rosinante 3. udgave, 1. oplag 1998*

Skabelse og tilintetgørelse. K. E. Løgstrup. Gyldendal 1978

Ophav og Omgivelse. K. E. Løgstrup. Gyldendal 1984